

УДК 378.04]:37.091.313

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264558>**МАРІЯ ТКАЧЕНКО**ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7291-0113>

(Полтава)

Place of work: Poltava R. O. Kirichenko City School of Arts "Small Academy of Arts"*Country:* Ukraine*E-mail:* mashadance17@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті окреслено вимоги до роботи майбутнього хореографа на основі використання проєктних технологій у професійній діяльності. Охарактеризовано сутність практико-орієнтованого підходу до застосування проєктних технологій у професійній підготовці майбутніх хореографів. Розкрито зміст спецкурсу «Проєктні технології у професійній діяльності хореографа».

Ключові слова: професійна діяльність майбутніх хореографів; професійна компетентність хореографа; мистецька діяльність; проєктні технології; спецкурс «Проєктні технології у професійній діяльності хореографа»; проєктні технології у професійній діяльності майбутніх хореографів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Відповідно до запитів сучасного суспільства значно зростають вимоги до особистості хореографа у дитячих та юнацьких хореографічних колективах, його здатності використовувати набутий професійний досвід у практичній творчій діяльності згідно з універсальними мистецькими, загальнолюдськими художньо-естетичними цінностями та світоглядними позиціями, набувати вмінь володіти засобами організації ефективної навчальної діяльності своїх вихованців. У зв'язку з цим особливого значення набуває модернізація професійної підготовки майбутніх хореографів у педагогічних закладах вищої освіти.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх хореографів визначено провідними концептуальними положеннями нормативно-законодавчих документів – Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (2004) тощо. Нормативно-законодавчі документи передбачають вирішення завдань, спрямованих на те, щоб сучасні загальноосвітні школи та позашкільні навчальні заклади стали осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою. З іншого боку, вони слугують підґрунтям для вдосконалення як навчальної діяльності вихованців хореографічних колективів, так і професійної підготовки майбутніх хореографів.

Значущість професійної компетентності хореографа у закладі освіти зумовлене місією хореографа: організувати успішну мистецьку діяльність вихованців, керувати творчим процесом може лише той фахівець, який уособлює особистісні якості хореографа, організатора, вихователя та духовного наставника. Перед хореографами постає завдання опанування сучасними мистецькими технологіями у професійній діяльності, які забезпечать результативність навчання хореографії.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення проблеми підготовки майбутніх хореографів, їх професійних умінь здійснили Л. Андрощук, О. Бурля, Ю. Громова, О. Реброва, Ю. Ростовська, Т. Сердюк, О. Таранцева, Т. Чурпіта, Д. Шариков та ін. В дисертаційних дослідженнях А. Алферової, А. Брусниціної, М. Боголюбської, Е. Валукіна, В. Нікітіна, В. Нілова, О. Шевнюк розкритий зміст хореографічної освіти.

Проблематика організації хореографічної роботи у школі та позашкільних закладах віддзеркалена у дослідженнях Г. Березової, Л. Бондаренко, К. Булаги, О. Голдріч, Т. Пуртова, А. Белікова, О. Кветной. Цікавим є аналіз науково-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень, присвячених висвітленню досвіду хореографічної освіти Китаю (Ван Кефена, Ван Юйкуня, Ган Сіня, Ген Лунміна, Дін Фана, Дун Сіцзю, Є Чанхая, Лі Цзяці, Лі Хоуцзе, Лон Інпи, Лю Цзиня, Лян Шуміна, Лян Хайє, Сунь Цзиншена, Сюй Ченбея, Сяюя, Хе Чжихао, Цао Яна, Цзя Цзогуана, Чжан Лічженя, Чжу Вейчжена, Юй Пина). При цьому дослідники торкаються методичних аспектів підготовки майбутніх хореографів.

Базовими для нашого дослідження ми вважаємо також наукові праці, у яких розкрито сутність сучасного розуміння «проєктні технології» (К. Бруслінг, Т. Волковська, М. Горчакова-Сибірська, М. Гриньова, Н. Дука, О. Дьоміна, О. Коберник, М. Кнолл, І. Колесникова, Н. Кононец, Т. Комар, О. Полат, І. Радецька, Д. Рей-

нхард, С. Сисоева, О. Тадеуш, Лі Цзяці, Ю. Хотунцев, А. Хуторський, С. Шишов, Н. Яковлева та ін.).

Впродовж історичного розвитку проєктні технології набули висвітлення у різних концептуальних контекстах: прогресивній освітній теорії Дж. Дьюї; вільного навчання; кооперативної педагогіки; педагогіки пригноблених; педагогіки діалогу; педагогіки співробітництва. Зокрема, на особливу увагу заслуговує концепція Дж. Дьюї, в якій проєктні технології представлені як технології системного мислення, «навчання в дії», коли «начальна проблема встановлює мету, а мета контролює процес мислення»).

Проєктні технології як спосіб досягнення дидактичної мети через детальну обробку навчальної проблеми, дозволяють отримати конкретний практичний результат, який необхідно усвідомити, побачити, почути, застосувати у практичній діяльності.

Аналіз змісту наукових праць дозволив дійти висновку, що теорія та практика формування готовності майбутніх хореографів до застосування проєктних технологій у професійній діяльності є практично не розробленою та потребує всебічного комплексного дослідження, створення якісно нової моделі, її реалізації у процесі професійної підготовки майбутніх хореографів у педагогічних закладах вищої освіти. Зміст хореографічної освіти, методика роботи з майбутніми хореографами мало досліджувалися у контексті парадигми інтегративного, аксіологічного, ресурсно-орієнтованого, технологічного, проєктного підходів до формування готовності майбутніх хореографів до застосування проєктних технологій у професійній діяльності.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні змісту спецкурсу «Проєктні технології у професійній діяльності хореографа» спрямованого на формування готовності майбутніх хореографів до застосування проєктних технологій у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування проєктних технологій сприяє підвищенню якості готовності майбутніх хореографів до професійної освіти у закладах освіти України. Зупиняючись на розкритті сутності та змісту поняття «проєктні технології» у професійній діяльності майбутніх хореографів ми опираємося на позицію Я. Коменського про необхідність технологізації процесу навчання, запрограмованості його на результат і успіх. Саме розуміння проєктних технологій як «дидактичної машини» (за Я. Коменським) для прогнозування, конструювання і моделювання змісту об'єктів навчальної мистецької діяльності студентів, актуалізує перспективність їх впровадження у навчально-мистецький процес з метою набуття студентами досвіду продуктивної діяльності, спрямованого на результативну презентацію оригінальних творчих здобутків.

Теоретичні засади застосування проєктних технологій у мистецькому навчанні знаходять обґрунтування у мистецтвознавчих концепціях відомих вітчизняних і зарубіжних вчених (П. Ковалик, А. Лащенко, В. Михайлець, Б. Теплов); у сфері сучасної мистецької освіти (Н. Гузій, Н. Гуральник, О. Єременко, К. Завалко, А. Зайцева, А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Федоришин, О. Хижна, О. Щолокова).

Проєктні технології у професійній діяльності майбутніх хореографів відкривають простір для самостійної роботи студентів з інформацією щодо дослідження шляхів та способів вирішення хореографічних завдань; аналізу вихідних даних; пошуку джерел інформації; дослідження, класифікації; виокремлення і структурування інформаційних для визначення цілей проєкту. Зміст проєктних технологій у навчанні полягає у реалізації поетапності розумових пошуків, алгоритмізації розумової дії. Схема проєктної діяльності, передбачає: формування задуму (актуалізація знань щодо пріоритетів та розвитку проєкту, активізація мотиваційної сфери; аналіз наявного стану та прогнозування векторів розвитку; рефлексія власної потреби розробки проєкту); розробці проєкту (активізація мотиваційної сфери, виявлення проблем і пошук шляхів вирішення); конструюванні та корекції (діяльнісне втілення проєкту); рефлексії (діагностику результатів, самооцінка, прогнозування подальшого розвитку проєкту) (Сердюк, 2011).

Мистецька освіта із застосуванням проєктних технологій для майбутніх хореографів має такі характеристики:

- дослідницький і практичний характер проєктних технологій надає можливості формування широкого спектру мотивів і потреб (досягнення успіху, самореалізація тощо) студентів;
- усвідомлення власних творчих потенцій підвищує самооцінку студентів, створює умови для творчої самореалізації;
- в процесі розробки проєкту формується досвід самостійного мисленнєвого пошуку шляхів реалізації проєкту, розвивається аналітичне, асоціативно-образне, критичне мислення, що дозволяє студенту виокремлювати етапи реалізації проєкту, конструювати зміст і мистецьку значущість музичних творів, відповідно власному розумінню; набуваючи, таким чином, якостей проєктування творчого процесу в аспекті професійної майстерності;
- розвиток комунікативних навичок під час конструювання моделей взаємодії, вирішення творчих завдань, подолання протиріч тощо;
- активізація дослідницьких підходів у виявленні наявних ознак і проєктування ідеальних моделей звучання музичних творів, механізмів рефлексії та критично-оцінних мисленнєвих процесів для розуміння наявних недоліків і подальшого творчого пошуку продуктивного поступу досягнення творчої мети (Хайє, 2019).

Визначаючи продуктивність проєктних технологій у професійній діяльності майбутніх хореографів, доцільно виокремити змістовні характеристики проєктної діяльності, з екстраполяцією на мистецьку специфіку даної спеціальності, а саме:

- у процесі проектної діяльності студенти набувають навичок досліджувати і трансформувати інформаційний масив творчого завдання та практичного втілювати і публічно презентувати власні проектні продукти (Дж. Дьюї, В. Кілпатрік, К. Фрей та ін.);

- робота над мистецькими проектами підпорядковується алгоритму вирішення творчих проблем: вибір проекту, з'ясування проміжних і довгострокових цілей, планування етапів роботи, репетиційно-виконавське втілення та презентація проекту, рефлексія результатів, подальша корекція характеристик проекту (Д. Джонс, О. Пехота, Р. Хмелюк);

- робота над мистецьким проектом сприяє формуванню самостійної творчої індивідуальності студентів (С. Сисоєва);

- у процесі проектної діяльності студенти мають змогу суттєво поповнити фаховий тезаурус, проектувати діяльнісний алгоритм власного стилю творчої діяльності (О. Заїр-Бек).

Нами розроблено і впроваджено в освітній процес підготовки майбутніх хореографів спецкурс «Проектні технології у професійній діяльності хореографа», спрямований на здатність мислити хореографічними образами і творити незліченну кількість різноманітних танцювальних композицій, відчувати та відтворювати різноманітних рухів, жестів, поз, властиві людям самих різних характерів, володіти прекрасною пам'яттю і гострим зором, здатним помічати виконавські похибки в масі танцівників.

Основою спецкурсу є визначення, що хореограф – це майстер танцю, творець хореографічного полотна. Йому необхідно вміти мислити, організовувати, слухати й оцінювати. Підбирати правильно музику, відчувати дійсність, володіти знаннями режисера-постановника, педагогічною майстерністю. Важливим є придбання навичок працювати з композитором і художником, що дозволяє точно фіксувати сцену або танець, контролювати гру оркестру. Музичний слух, бездоганне відчуття ритму дадуть йому можливість, працюючи над музичним твором, запам'ятати його так, щоб при створенні хореографії він міг його подумки проспівати. Малюнок у танцювальній композиції і барвиста гама костюмів, як і декоративний фон, в хореографії грають дуже значну роль. Тому знання законів образотворчого мистецтва для хореографа дуже важливо (Василенко, 1997).

Творче взаємозбагачення класичного і народного танців розширює межі мови, надає їй багатоплановості. Народно-сценічний танець вважається своєрідним різновидом народного танцю з ускладненими лексикою та композиційною побудовою. Розглядається класифікація викладачів хореографії на основі визначення певних різновидів балетмейстерської діяльності (Добролюбова, 2021).

1. Балетмейстер-вигадник, автор хореографічних творів. Вигадує нові постановки, рухи, вибудовує взаємовідносини між героями в танці. Для пошуку нових ідей для хореографічної композиції потрібна різноманітна інформація з використанням аудіо та відеоматеріалів, які можна обрати в інтернеті.

2. Балетмейстер-постановник. Передає те, що створив балетмейстер- автор. Він розуміє з виконавцями (студентами) всі партії композиції. Під композицією в хореографічному мистецтві ми розуміємо: створення короткого елемента танцю, руху; створення композиції, як частини танцювального номера; створення соло, варіації танцювального шматка; створення закінченого танцювального етюдю; створення закінченого номера з закінченою драматургією. Необхідними компонентами композиції є:

– танцювальний малюнок (розташування і переміщення виконавців по сценічному майданчику. Вимога до балетмейстера: вміти складати, конструювати і вибудувувати малюнок танцю з урахуванням глядацького сприйняття і сценічного простору).

– хореографічна лексика (танцювальні рухи). Вимога до балетмейстера: вміти створювати, розвивати і поєднувати різні танцювальні рухи (елементи в єдиний хореографічний текст).

Для того, щоб створити танець з правильним хореографічним малюнком та відповідною хореографічною лексикою потрібні сучасні знання та вміння з цієї галузі, а також володіння інноваційними технологіями, що будуть допомагати виконувати хореографічну композицію на високому рівні.

3. Балетмейстер-реставратор. Специфіка його роботи – це збереження багатства класичної та народно-сценічної спадщини, він переставляє балет (танець, композицію) з колективу на колектив, зберігає і продовжує життя постановок. Для того, щоб повніше та за короткий час дізнатися історичні танцювальні моменти та їх побудову в різних країнах світу, необхідно вміти користуватись мережею Інтернет з правильно сформульованим пошуковим запитом. Потім передавати ці знання своїм студентам для формування їхньої готовності застосовувати в майбутній професійній діяльності.

4. Балетмейстер-педагог навчає та виховує учасників хореографічного колективу. Йому потрібно довести образ героя композиції до досконалості. Для цього можуть використовуватись відеозаписи концертних номерів для кращого сприйняття навчальної інформації та виявлення можливих помилок. Теоретичні відомості супроводжуються ілюстрацією на конкретних прикладах, демонструються варіанти вирішення завдань.

5. Балетмейстер-репетитор. Його завдання донести до глядача те, що зробили балетмейстер-постановник та балетмейстер-вигадник: філігранне відшліфування образної лексики, художніх образів, опрацювання мізансцен у поєднанні з малюнками, композиційними переходами (Добролюбова, 2021).

Розглянемо етапи роботи хореографа:

1. Виникнення ідеї номера, теми, написання програми.
2. Складання сценарно-композиційного плану.
3. Створення або підбору музики на підставі композиційного плану.

4. Складання хореографічного твору.
5. Постановочної роботи.
6. Репетиції та показ хореографічного твору.
7. Прем'єри, концерту, показів.

Основними завданнями спецкурсу є аналіз змісту професійної діяльності майбутнього хореографа, а саме: професійно володіти природою хореографічної культури; поглиблено володіти певним різновидом хореографічного мистецтва, який має стати специфічною мовою його творів; мати знання законів мистецтва хореографії (музично-хореографічної драматургії, композиції й постановки хореографічних творів, знання історичних фактів що пов'язані з твором, суміжних мистецтв які є невід'ємною частиною хореографічного твору, відповідності усіх його складових); набути практичні навички побудови твору – від задуму до сценічного твору та сприйняття його глядачами; вміти організовувати творчий процес та зацікавлювати ставлення до нього студентів-майбутніх викладачів хореографії та хореографів; володіти знаннями з використання проектних технологій в професійній діяльності.

Розвиток педагогічних компетенцій у майбутнього хореографа у процесі фахової підготовки здійснюється на основі практико-орієнтованого підходу. Творчий характер, професійна та педагогічна діяльність хореографа не набула широкого застосування у формуванні педагогічних і виконавських компетенцій майбутніх хореографів у їх фаховій підготовці.

Вивчення стану досліджуваної проблеми на практиці та сучасних концепцій професійної підготовки майбутнього хореографа дало змогу О. Таранцевій виявити рівень формування хореографічних умінь студентів педагогічного закладу, обґрунтувати доцільність нових підходів до формування фахових умінь у студентів вищих педагогічних закладів. Сучасні методики формування хореографічних умінь, як стверджує науковець, ґрунтуються на концептуальних засадах педагогічної майстерності й педагогічної творчості (Таранцева, 2001).

Психолого-педагогічні та хореографічні фахові уміння для здійснення ефективної професійної діяльності: володіння методикою виконання хореографічних композицій та власним стилем виконання; проведення уроків українського народно-сценічного танцю та створення хореографічних танцювальних композицій; організація міжособистісних контактів та педагогічної взаємодії в процесі утворення дитячого хореографічного колективу; постановка українських народно-сценічних танців під час організації поза-класної роботи (Таранцева, 2001).

Практико-орієнтований підхід до застосування проектних технологій у професійній підготовці майбутніх хореографів дозволяє виконати наступні завдання, а саме: сформувати у студентів чітке бачення навчальних цілей і розуміння шляхів та етапів їх досягнення; навчити студентів інтелектуальним процедурам поетапного і пріоритетного виокремлення необхідних елементів діяльності; оперувати елементами діяльності за допомогою алгоритмів творчої дії; використовувати стандартні алгоритми і напрацьовувати власні діяльнісні алгоритми вокально-хорової роботи, що дозволяє студентам перетворювати зміст проектної діяльності у продуктивний результат.

Висновки. Процес відродження духовно-національної культури висуває нові вимоги до професійної підготовки мистецько-педагогічних кадрів, зокрема хореографів, розвиток у них професійних компетентностей, творчих здібностей й застосування новітніх технологій процесі навчання дітей та молоді мистецтву танцю. Застосування проектних технологій як форми організації навчального мистецького процесу сприяє створенню умов для самопізнання, самореалізації та рефлексії студентів, надання можливості знайти себе, стати на шлях самостійної продуктивної дії, яка дозволяє підвищити якість самоосвіти через формування здатності студентів до конструювання проектів саморозвитку, активізацію механізмів формування творчого мислення, збагачення емпатійно-чуттєвої сфери студента, самостійності студентів у вирішенні творчих завдань, інтелектуалізацію навчального мистецького процесу.

Спецкурс «Проектні технології у професійній діяльності хореографа» спрямований здатність мислити хореографічними образами і творити незліченну кількість різноманітних танцювальних композицій, відчувати та відтворення різноманітних рухів, жестів, поз, властиві людям самих різних характерів, володіти прекрасною пам'яттю і гострим зором, здатним помічати виконавські похибки в масі танцівників. В процесі спецкурсу розглядається кожен напрям хореографії, його особливості, притаманні національному середовищу та національності виконавця.

Окреслені вимоги до роботи майбутнього хореографа на основі використання проектних технологій у професійній діяльності. Досліджуючи досвід використання практико орієнтованого підходу до формування педагогічних компетенцій у майбутнього хореографа у процесі фахової підготовки, ми з'ясували, що такий підхід асоціюється з творчим характером професійної та педагогічної діяльності хореографа.

Застосування проектних технологій у професійній діяльності майбутніх хореографів розглядаємо як одну з оптимальних складових формування самостійної творчої позиції студентів у процесі роботи з навчальними хореографічними колективами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Василенко К. Український танець. Київ : ІПК ПК, 1997. 282 с.
Добролюбова Н. Формування готовності майбутніх викладачів хореографії до застосування ІКТ у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2021. 288 с.

Сердюк Т. Професійна підготовка студентів-хореографів до майбутньої діяльності. *Педагогічні науки*. 2011. № 58 (2). С. 385–390.

Таранцева О. Український народний танець як засіб формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії. *Педагогічні науки*. 2001. Вип. 1. С. 159–165.

Хайє Л. Формування готовності майбутніх учителів музики до вокально-хорової роботи із застосуванням проєктних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 269 с.

REFERENCES

Vasylenko, K. (1997). *Ukrainskyi tanets [Ukrainian dance]*. Kyiv [in Ukrainian].

Dobroliubova, N. (2021). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh vykladachiv khoreohrafii do zastosuvannia IKT u profesiinii diialnosti [Formation of readiness of future teachers of choreography to use ICT in professional activity]*. (PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].

Serdiuk, T. (2011). *Profesiina pidhotovka studentiv-khoreohrafiv do maibutnoi diialnosti [Professional preparation of students-choreographers for future activity]*. *Pedagogical sciences*, 58(2), 385-390 [in Ukrainian].

Tarantseva, O. (2001). *Ukrainskyi narodnyi tanets yak zasib formuvannia fakhovykh umin maibutnikh uchyteliv khoreohrafii [Ukrainian folk dance as a means of forming professional skills of future choreography teachers]*. *Pedagogical sciences*, 1, 159-165 [in Ukrainian].

Khaiie, L. (2019). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky do vokalno-khorovoi roboty iz zastosuvanniam proektnykh tekhnolohii [Formation of readiness of future music teachers for vocal and choral work with the use of project technologies]*. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].

MARIIA TKACHENKO

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF READINESS OF FUTURE CHOREOGRAPHERS FOR APPLICATION OF PROJECT TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL ACTIVITY

The process of revival of spiritual and national culture puts forward new requirements for the professional training of artistic and pedagogical staff, including choreographers, the development of their professional competencies, creative abilities and the use of new technologies in teaching children and youth the art of dance. The use of project technologies as a form of organization of the educational art process helps to create conditions for self-knowledge, self-realization and reflection of students, providing opportunities to find themselves, to stand on the path of independent productive action, which improves the quality of self-education. thinking, enrichment of the empathic-sensory sphere of the student, independence of students in solving creative tasks, intellectualization of the educational artistic process.

The special course "Project technologies in the professional activity of a choreographer" is aimed at the ability to think in choreographic images and create countless different dance compositions, to feel and reproduce various movements, gestures, poses, people of different characters, to have excellent memory and keen eyesight. errors in the mass of dancers. In the process of the special course each direction of choreography, its features, inherent in the national environment and nationality of the performer are considered.

The requirements for the work of the future choreographer based on the use of project technologies in professional activities are outlined. Examining the experience of using a practice-oriented approach to the formation of pedagogical competencies in the future choreographer in the process of professional training, we found that this approach is associated with the creative nature of professional and pedagogical activities of the choreographer.

We consider the application of project technologies in the professional activity of future choreographers as one of the optimal components of forming an independent creative position of students in the process of working with educational choreographic groups.

Keywords: *professional activity of future choreographers; professional competence of a choreographer; artistic activity; design technologies; special course "Project technologies in the professional activity of a choreographer"; project technologies in the professional activity of future choreographers.*